

שבת בשבתו

1334

כ' במנחם אב 31.7.10
השנה העשרים ושש

גל ארון : 052-4295209

barondasberg@gmail.com

... ?
כידוע, ברכת המזון היא מדאורייתא, שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת". אולם ישנה מחלוקת ראשונים אם גם ברכה מעין שלוש ("על המחיה", "על פרי גפנה" או "על פירותיה") היא מדאורייתא (שאילתות, ראבי"ה, רשב"א, רא"ש), או מדרבנן (רמב"ם, סמ"ג). כמובן שלמחלוקת זו ישנן השלכות הלכתיות לעניין ספק ברכה.

ייתכן שהמחלוקת נובעת משתי קריאות שונות של פסוקים שבפרשתנו: בפסוק ח' נאמר "ארץ חטה ושעורה... ארץ זית שמן ודבש". בפסוק ט' "ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם". בפסוק י' "ואכלת ושבעת וברכת". השאלה היא, האם הציווי "וברכת" מתייחס רק ל"לחם" שבפסוק הקודם, או גם לשבעת המינים שמופיעים שני פסוקים לפני כן.

אחת המטרות של תקופת המדבר היא "למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם". הנביא עמוס (פרק ח) חזה תקופה עתידית בעלת אותו מסר "הנה ימים באים... והשלחתי רעב בארץ, לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמע את דברי ה'". על איזו תקופה דיבר עמוס?

יש מפרשים שמדברים על אמצע תקופת בית שני והלאה, לאחר שפסקה הנבואה. אולם ניתן למצוא תקופה יותר קרובה לזמנו של עמוס:

באותו פרק מתנבא עמוס על פורענות גדולה. אכן, אותה פורענות באה אחרי שלושה דורות, בתקופת חזקיהו, במסע סנחריב. תקופה זו הייתה רווית נביאים (הושע, מיכה, ישעיהו), אך לאחר מכן עברו כשבעים שנה ללא נביאים מוכרים (תקופת מנשה, אמון, ותחילת יאשיהו. ייתכן שאז ניבאו יואל, נחום וחבקוק, אך זה לא כתוב במפורש). בהתחלה לא הרגישו את אותו צמא, אלא רק בסוף תקופת מנשה ובאמצע תקופת יאשיהו.

המעניין הוא, שבכל אותה תקופה שבו "הנדחים מארץ מצרים" שברחו מפני סנחריב. זו הייתה יציאת מצרים השנייה, ששחזרה את תחושת הצימאון לדבר ה' של היציאה הראשונה.

"למען ענותך לנסותך... ויאכלך את המן". מה הניסיון באכילת המן, הרי טעמו כצפיחית בדבש? כנראה שזהו אותו ניסיון שרצה ר' נחמן ללמד את תלמידיו (חיי מוהר"ן תמד): "שהיה חפץ ומשוקק לזכות אותנו להגיע להנהגה הקדושה הזאת למדרגת בטחון הג"ל לבלי להניח שום ממון מיום לחבר".

מכיוון שרובנו לא נוהג כך, אנו נזדקק להמשך דברי ר' נחמן: "אבל יש מעלה גבוהה יותר, והיא שהצדיק האמיתי יחזיק אצלו הממון, וזה קשה יותר".

12' ? / 3' ...

בדין זה דנו הפוסקים מכמה צדדים; יש שנקטו שגם אם ברור שדעתם היתה לשחוק, מכיוון שכלפי חוץ עשו מעשה של קידושין, כוונתם היא בגדר "דברים שבלב" שאינם דברים. כך עולה בפשטות מדברי הנודע ביהודה (מהדורה קמא, אבה"ע נט) שמדגיש שהסיבה לחשש אינה שלא מאמינים לה שהתכוונה לשחוק, אלא שאם יש מעשה הוא הקובע ולא המחשבה: "אבל הדיבור והמעשה שאמרה קדשני והוא נתן בחיקה מורים על קידושין, ודברים שבלב אינם דברים... ולא אזלינן בתר המחשבה כלל מה שהוא סותר דברים היוצאין מפה. ולא משום חסרון נאמנות".

לדעת פוסקים אחרים יש להתחשב בדעת האיש והאשה, ובענין זה יש כמה דעות:

א. יש הסוברים שדברי מהר"ם לא נאמרו במקרים שיש אומדנא ברורה שהקידושין לא היו אלא לשחוק (חזו"א אה"ע נב, נג).

ב. יש הסוברים שאם האשה אינה יודעת את הדין, ואומרת שחשבה שבאופן כזה (בלי רב וחופה וכד') אין קידושין יכולים לחול, מאמינים לה שלא היתה כל כוונה לקידושין (אוצר הפוסקים אות ד בשם ברית יעקב).

ג. יש שחילקו שאם גם האיש אומר שכוונתו היתה לשחוק מאמינים לו (אוצר הפוסקים בשם תשובת ר' יהודה יצחק).

עם זאת, נשוב ונזכיר כי לאור שיטת המהר"ם קידושי השחוק והשעשוע מהווים בעיה גדולה, משום שהם נוגעים בענין חמור של אשת איש, ולכאורה צריך גט!

סיכום: יש להזהיר את הנוער שלא "ישחקו" בקידושי שחוק. כל מקרה כעין זה יש להביא בפני בית דין, ולא בכל מקרה בית הדין יתיר את הזוג ללא גט. כך נחסוך את הטרגדיה של בחורה צעירה המוגדרת כגרושה על כל המשתמע מכך.

הרב ר"מ הכהן: Reem.hacohen@gmail.com

||

שאלה: לצערנו הרב קורה כפעם בפעם שנער "משחק" ו"מקדש" נערה מתוך קלות ראש. השאלה היא האם יש תוקף למעשה הקידושין שנעשה מתוך שחוק?

תשובה: מעיקר הדין יש צורך בדעת גמורה של המקדש ושל האשה המתקדשת. ללא רצון של האיש והאשה הקידושין כלל אינם חלים. לאור זה "קידושי" שחוק לכאורה אינם קידושין שכן אין בהם גמירות דעת להתקדש ולקדש, אלא להשתעשע בלבד. השאלה העומדת בפנינו היא כיצד נדע האם באמת המעשה נעשה לשחוק, ולא לקידושין? הרי מבחינה טכנית מעשה הקידושין נעשה כדין ואין בעצם האירוע סימנים שהוא היה לצחוק בלבד.

המהר"ם מרוטנבורג כתב (פראג, ח"ד סי' תתקצג): "ואף על גב דאמרה בלבי לא היה אלא לשחוק ולהתלוצץ עמו, ומעולם לא נתרצתי להתקדש לו אלא לחוכא ואטלולא בעלמא, דברים שבלב ניהו (=הם) ודברים שבלב אינם דברים... משום חומרא דאשת איש לא נסמוך על אומדן דעתה לומר היה בלבה כך." בהלכה, באופן כללי, המעשה קובע ולא מחשבתו של האדם. לכן אם האשה קיבלה את הקידושין קשה לומר שמחשבתה היתה שלא להתקדש ברצינות. אמנם בקידושין יש משמעות לדעתה, אולם מצד שני יש חומרה גדולה, שהרי מדובר באיסורי עריות. לכן אי אפשר להסתמך על אומדן כללי כדי לבטל את הקידושין.

בעקבות המהר"ם פוסק הרמ"א: (אבה"ע מב,א): "אמרה תחלה: קדשני... וניערה בגדיה תוך כדי דיבור להשליך ממנה הקידושין, ואומרת שלא כיוונה מתחלה רק לשחוק בעלמא, אפילו הכי הוי מקודשת. ואין הולכים בענין קידושין אחר אומדנות והוכחות המוכיחות שלא כיוונה לשם קידושין". כלומר, אם האשה אמרה שמעוניינת להתקדש לאיש ומיד לאחר הקידושין אמרה שלא התכוונה כלל - אין די באומדן זה לבטל קידושיה.

אהבה עזה

אניטה טוקר (64) היא חקלאית במקצועה. לפני ארבעים שנה עלתה עם אישה מרדכי מארצות הברית, והם חיפשו את המקום הציוני ביותר להתיישב בו. אחרי תקופה של שבע שנים בבאר שבע, הלכו בני הזוג להקים יישוב בחולות. שמו היה נצר חזני. חמש שנים אחרי שגורשה מביתה, היא מודה שישנם שניים, אך גאה בעשייה הציונית שאותה היא מקווה להמשיך.

סוגים רבים ושונים של ירקות וראו ברכה בעמלם. "היתה תחושה של ברכה מהקב"ה. בשנה הראשונה הוצאנו יבול ממוצע - 5 טון לדונם. בשנים האחרונות בגוש הצמחנו עגבניות אורגניות שקשות יותר לגידול, והוצאנו 20 טון לדונם. להיות חקלאי בגוש קטני היה להרגיש את הקשר בין חקלאות ובין מצוות התלויות בארץ".

ואז הגיעה גזירת ההתנתקות.

"כשנפלה ההחלטה בכנסת, כאשה מבוגרת ידעתי שאלך למחות נגד העוול ובסופו של יום אצטרך לעזוב, אבל בני הנוער לא יכלו לעכל את זה. חינכנו אותם להיות כמו משה רבנו - להתקומם נגד

מעשים לא מוסריים. כשהגיעה שעת המבחן אמרו להם לשבת בשקט והם קיימו, ולי זה קצת מוזר - ממתי נוער עושה מה שאומרים לו? אמא שלי היתה פעילה ציונית בחו"ל, וכשמרדכי ואני אמרנו לה שאנחנו עולים לארץ היא אמרה: 'אבל התכוונתי לילדים של השכנים!'. במשך שנתיים הם לא למדו, ורק ניסו לשכנע את כולם שמה שנעשה בגוש הוא עוול. כשזה לא הועיל השבר היה מאוד גדול".

מה התמונה הכי חזקה שאת זוכרת מרגעי הפינוי עצמם?

"זה היה תהליך ארוך וכואב. במשך כמה שעות ישבו אצלנו החיילים כשהם לא מזילים דמעה, וזה היה החלק הכי נורא, שלא נראה שכואב להם. לבסוף בתי דחפה אותם אחד אחד לחדר השינה, שם הסתכלתי להם בעיניים והם פרצו בבכי. זו היתה המתנה שקיבלתי מהקב"ה, לראות שיש נר דולק בתוך הנשמה. אחר כך בני הקטן, שהיה לבוש במדי א' משום שהשתחרר מהצבא רק חודש קודם, יצא מהבית, נישק את המזוזה, וקרע קריעה במדים. אלו תמונות שחרוטות".

ומה התקווה להמשך?

"אני לא צריכה לומר שהסיסמה 'יש פתרון לכל מתיישב' היתה הבל. אנחנו כאן חמש שנים אחרי, עדיין בקראווילה בעין צורים. יש התחלות: יש תכנונים לבנות ביסודות ליד בית שמש, ואנחנו מנסים כל הזמן להקים את העסק מחדש. הקב"ה הוא הבמאי הטוב ביותר שישנו: הוא מסדר כל הזמן שדברים לא ילכו, ואז, כדי לממש דברים, אנחנו צריכים להתחבר יותר לעם ישראל".

אניטה בוחרת להתחיל את סיפור חייה משלב העלייה לארץ. "עלינו כזוג צעיר, כשאני מסיימת תואר ומרדכי בדיוק מקבל את הסמיכה שלו לרבנות", היא נזכרת, ודיבורה שוטף ורהוט, ספוג במבטא אנגלוסקסי קל. "רצינו לגור בבית הלאומי של היהודים, שהוגדר כך על ידי האו"ם ועוד לפני כן על ידי הקב"ה. לא רצינו לגור בירושלים או בתל אביב. הרגשנו שליחות ציונית וחיפשנו את המקום שבו זקוקים לנו". הזוג הציוני הצעיר קבע את מקומו בבאר שבע, שם עסקו בהוראה. אבל גם שם האתגר לא היה מספיק גדול.

"אמרנו לעצמנו: את שלנו עשינו, אבל מה עם הילדים? מה יהיה האתגר שלהם?"

הלכנו למשרד החקלאות ושאלנו איפה צריך אנשים. הם נתנו לנו רשימה של יישובים, והמקום הכי קרוב לבאר שבע היה עזה".

איך היתה ההתרשמות הראשונית?

אניטה צוחקת. "האמת היא שאם זה היה תלוי בי, לא היינו הולכים. הכול היה רק חול וחול, לא עץ, לא פרח ולא נפש חיה! אבל בזמן שאנחנו התלבטנו, הילדים כבר הספיקו לגלוש על הדיונות הבתולות, התפלשו בחול הרך ופשוט התאהבו במקום. ראינו שלילדים טוב ואמרנו - נישאר. אני לא מרמה אף אחד - היה לנו טוב שם, לא הלכנו רק בשם דגלים גדולים ואידיאולוגיה".

איך היתה ההשתלבות עם האוכלוסייה המקומית?

"ממש בהתחלה הלכנו לראות איך יוצקים את היסודות לבתים הראשונים. בעוד אנחנו עומדים על הדיונה עולה לקראתנו ערבי, ובידיו לחם ומלח. מהעבר השני - ערבי אחר, שגם בידיו לחם ומלח. מתברר שאלה המוכתרים של דיר אל בלח וחסן יונס, ששמחו מאוד בבואנו. 'אולי סוף סוף תהיה פה עבודה', הם אמרו. אחרי שיחה קצרה התברר שאחד המוכתרים הוא אדם משכיל שלמד באוניברסיטת אוקספורד. 'אי אפשר לגדל פה כלום', הוא אמר, 'במסורת שלנו האזור נקרא אל ג'רר - היא גרר המקראית - ומאז אברהם אבינו איש לא הצליח להוציא לחם מן האדמה הזו'. ממנו גם למדנו על הקשר ההיסטורי של העם היהודי לעזה. הפיגועים, לצערנו, החלו רק הרבה יותר מאוחר, עם תחילת ההסכמים המדיניים".

עזה הפכה לביתם של משפחת טוקר למשך שלושים שנה. שם הביאו חמישה ילדים לעולם, הקימו חממות לגידול

לפני העלייה. הנערים התגוררו באחוזות של המוציא-לאור, זלמן שוקן, שהיה פעיל בתנועה הציונית. מאז הפכה שיטת ה"הכשרה" למושג ב"עליית הנוער" ולשלב הכרחי ויעיל בדרך לחיי ההגשמה בארץ.

מספר חודשים לאחר הקמת המסגרת הראשונה הגיעה הנרייטה סאלד לביקור בן שלושה ימים בגרמניה. היא באה עם ניסיון עשיר, שהרי כבר הקימה את "הדסה", ייסדה בתי ספר מקצועיים ועוד. גבי סאלד נרתמה לקידום ופיתוח "עליית הנוער" והפכה למנהיגת המפעל.

בעקבות השתדלות מאומצת הושג התקציב הדרוש לעלייה, בעיקר מאנגליה ומדרום אמריקה. ואולם הסרטיפיקטים, הם רשימות העלייה של ממשלת המנדט הבריטי, טרם הגיעו. חלפה שנה עד שהאישורים הדרושים נתקבלו, אבל אז צצה בעיה חדשה. הגיל המירבי שנקבע היה שבע-עשרה, אך חלק מן הנערים עברו בחלוף הזמן את הסף הזה. הם לא הורשו לעלות, ועדיין לא ידעו שבכך נחרץ גורלם...

לבסוף יכלו רק ארבעים ושלושה לממש את זכות העלייה, וכך ממשיך סימונסון את סיפורו:

כאשר הודענו לבסוף למועמדים על תאריך יציאתם, לא חפצו להאמין עוד. אבל ההזיה הפכה מציאות. ביום הקבוע התאספנו כולנו ל"אגנהלטר בנהוף", היא תחנת הרכבת בברלין. הנחנו אחרינו אמהות ואבות, אשר בכוננו הנוער לא היה סנטימנטאלי כלל. בו ברגע שישבנו בקרון, והרכבת זהה - הפכו למבוגרים.

השלטון הנאצי, שבצלו קמה "עליית הנוער", הובס לאחר 12 שנות אימה, ואילו "עליית הנוער" ממשיכה לפעול גם לאחר 75 שנה, בהם הספיקה לטפח מאות אלפי צעירים בארץ-ישראל.

(עפ"י אדם סימונסון,

"הקבוצה הראשונה של 'עליית הנוער'")

בתוך: ברכה חבס, "ספר עליית הנוער" עמ' 119-118)

"

"

כיום מטפלת "עליית הנוער" בעיקר בנוקקים מבין ילידי הארץ, אך מסגרת זו, כשמה כן היא, ביסודה היא נועדה להעלות ילדים ונוער מן הגולה לארץ-ישראל. הסיפור החל ברעיון שהגתה רחה פריי בגרמניה, מתוך דאגה לנוער היהודי, שאין לו תקווה להשיג עבודה במקום ושצריך לשקמו בארץ-ישראל. היא גייסה לרעיון מספר אנשים, שהתחלקו לשניים: כמה נכבדים פילנתרופים, בעלי הון ועמדה מחד, ומספר צעירים ציוניים, פעילים בתנועות חלוציות מאידך. וכך מתאר אדם סימונסון את ישיבת ההקמה בה השתתף:

הפגישה נועדה ל-30 בינואר 1933. שבעה אנשים היינו... התכנסנו מתוך התרגשות גדולה מאד - אותו יום עלתה המפלגה הנאצית לשלטון. חשנו כי עתידים להתרחש מאורעות זוועה, ואולם טרם העלינו בדעתנו אף מעט מן העתיד לקרות באמת... לבסוף ניסחנו את הסעיף המכריע: "תכלית האגודה היא - קידום החינוך המקצועי של נוער יהודי מחוסר עבודה בארץ-ישראל". כל השבעה חתמו על הפרוטוקול והלכנו הביתה. שעות מספר לאחר מכן צעדה תהלוכת לפידיים בת עשרות אלפים נאצים ללשכתו של הפירר. אותו ערב נשא המנהיג את נאומו הגדול... והרייך השלישי נוסד...

קומץ הפעילים פנה לתנועות הנוער השונות בגרמניה וביקש מהם להכין רשימה של מועמדים, שאמנם זקוקים לשיקום ורוצים לעלות ארצה. התברר שרבים הם הזקוקים ולבסוף הורכבה רשימה של ששים נער ונערה, שיועדו להיקלט בקיבוץ עין חרוד. במקביל לקבוצה זו התגבשה קבוצה נוספת של נוער דתי, אשר פניה היו מועדות לקיבוץ רודגס (אח"כ קבוצת יבנה). משפחות בעלות אמצעים השתתפו בהוצאות העלייה של בניהם והאחרות שוחררו מכל תשלום.

כדי להכין כראוי את קבוצת המועמדים הראשונה לקראת חיי עמל וחברה בקיבוץ, הוחלט לקיים מחנה גיבוש והכשרה

ההפצה ולמודעות מסחריות: גל אורן BSO

הבונים 11 רמת גן 52462,
טל' 03-6133555, פקס' 03-6133699,
דוא"ל dotan@go-bsd.co.il

הפצה: מקור ראשון 052-6070999 יוסי

מייסודה של הסתדרות הפועל המזרחי בא"י. יוצא לאור ע"י מכון "צומת".

"שבת בשבתנו" באינטרנט: zomet.org.il

למוני באנגלית בדוא"ל בא לפנות ל: dan@zomet.org

עריכה: מכון "צומת" ארון שבות, נוש עציון 90433, טל' 02-9931442 פקס' 02-9931889

www.zomet.org.il zomet@netvision.net.il

הוצאת הלחן נתמכת ע"י משרד החינוך והתרבות

לתיאור מנהגיהם של ישראל בהדרכתו של הרב פרופ' שאול ליברמן. לא כך סברה עיתונאית מ"הארץ", אך היא נחלה תבוסה בתביעת לשון הרע שהגיש רפאל נגדה. ציבור הלומדים יזכור את רפאל דווקא בתור מהדיר ספר זה; כמלקט תורתו של

רבי יצחק (על שמו נקרא גם הוא יצחק) איש-הורוויץ מקהילות אה"ו שבאשכנז בספר "משנת הלוי"; המשך עריכת "סיני" לאחר פטירת חותנו הרב מימון, ועוד כ-1500 ספרים ומאמרים שאותם כתב ו/או ערך, הרבה מהם בנושאי חסידים וחסידות ובתולדותיה של הציונות הדתית ואישיה. "מוסד הרב קוק", שבזמנו הוציא לאור יותר ספרים מכל הוצאת ספרים אחרת, נוהל על ידו, ואליו צירף את "יד הרב מימון". האצבע שהניעה את הכול היתה אצבעו של רפאל.

"וְאֶכְלֶתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (ח.י). בעל ספר המנהיג מביא בשם התוספתא שהמנהג לברך את בעל הבית בברכת המזון נובע מהפסוק שלפנינו: "וברכת את ה' אלקיך - 'את' לרבות בעל הבית". ד"ר יצחק רפאל מציין במהדורתו שלפנינו הדבר לא נמצא לא בתוספתא ולא בירושלמי, אבל הוא מובא כך גם ע"י ראשונים נוספים. מהר"י ענגיל (גליוני-הש"ס) תמה, הרי שמעון (או נחמיה) העמסוני סירב לדרוש מהפסוק "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא" (לעיל ויג) שהמלה 'את' באה לרבות תלמידי חכמים, ורק רבי עקיבא ניאות לכך (ב"ק מא,ב); ואילו כאן אין חולק ש'את' בא לרבות את בעל הבית. נראה שהתשובה היא שישוד מוסד הוא בתורה ובאמונה להודות ולהכיר טובה למי שגמל עמנו טוב; וכל הכופר בטובתו של חברו סופו שיכפור בקב"ה. ולכן היה פשוט לכל ללמוד מהפסוק שלפנינו על חובת ההודאה לבעל הבית, בצד ההודאה לקב"ה.

ויצחק שגר אלפיך - יצחק רפאל

יצחק רפאל, שנפטר בכ"א באב תשנ"ט, רגיל היה לספר על שני חסידים שנקלעו לאכסניה אחת. האחד התפלל בשצף קצף, בצעקות, בקולות וברקים, והשני התפלל בשקט ובנחת. בגמר התפילה פנה השני לראשון: אולי כדאי לנסות קודם בנחת... רפאל הזדהה עם הדמות השנייה, ובכל שעשה, והוא עשה הרבה מאד, השתדל להלך בין הטיפות בלי להרגיז אף אחד. אבל לא תמיד הצליח בכך:

אין צורך לומר שכשעסק בעלייה, ובעיקר מארצות ערביות, היה בכך כדי להרגיז את השלטונות המקומיים, דבר שהצריך תנאי מחתרת ועמידה בסיכונים. אולם רפאל ספג התנגדות גם מבית - היו שהתנגדו לעלייה בלתי סלקטיבית הדואגת גם לחולים ולקשישים בעת שהמדינה נתונה בקשיים בטחוניים וכלכליים. וכשגם בן-גוריון הצטרף אליהם (חורף תשי"ד) פרש רפאל מעשייה זאת, לא לפני שיכול היה לסכם בגאווה שמבצעי העלייה הביאו ארצה כ-3/4 מיליון יהודים. 26 שנה שימש רפאל כחבר כנסת, ופעל רבות הן כחבר ועדת חוץ וביטחון והן כיו"ר ועדת חוקה, חוק ומשפט. משום מה הציבור זוכר לו את שנות פעילותו כסגן שר הבריאות (תשכ"ב-תשכ"ה), ומתוך פעילות זו את הקמת בית החולים בתל-גיבורים, ובתוך זה את האשמתו בלקיחת שוחד. בסופו של דבר הוא זוכה בדיון, ובין השאר קיבל קריאות עידוד מגדולי הרבנים (הרב צבי יהודה קוק, הרב ש"י זווין, הרב ש"ז אוירבך, הרב אריה לויין) וגם ממנהל בי"ח תל-השומר פרופ' חיים שיבא. ובכל זאת גולדה מאיר סירבה לצרף אותו לממשלתה. הוא חזר לשם כשר הדתות רק לאחר שיצחק רבין נתמנה להיות ראש ממשלה; ועזב אותה עם התפרצות 'התרגיל המסריח'. "רצוי לרוב אחיו", ולא לכולם, נתקיים בו גם במפלגתו, כשהודח מהנהגתה ע"י צעיריה.

ואם סבורים אתם שאת מנוחתו על זרי הדפנה הצליח להשיג בתחום העשייה הספרותית-תורנית, טעיתם! לתואר דוקטור זכה בעמל וביושר ("לא זכית באור מן ההפקר" - כך קרא לספרו האוטוביוגרפי) לאחר עבודה מעמיקה בההדרת "ספר המנהיג" (שנקרא כך לא על שמו, אלא ע"י הראב"ן הירחי ממחצית המאה הי"ב,

בראשונים: **א. רפואה** - רמב"ם (שבת, כ"א, ה'כח) המדגיש שהאיסור דווקא כאשר מתייגע ומוזע, כי דווקא באופן זה יש צד רפואה. **ב. עובדין דחול** - רש"י שגם לא ציין הזעה, רק "שפשוף בכוח". ה"משנה-ברורה" (ש"א, סק"ז) מצדד לומר שהליכה לצורך התעמלות מותרת כיון שלא מוכח מתוך הפעולה שנעשית לרפואה. ונראית כוונתו, שהליכה כזאת כולם עושים, גם בריאים כאשר הם ממחרים. מכאן, שאם ניכר מתוך הפעולה שנעשית לרפואה – אין להתיר. לאור זאת נראה, שאיסור לעשות בשבת הליכה תוך לבישת בגד/נעלי ספורט, משום שניכר שזו התעמלות וגם מסתבר שיש בכך "עובדין דחול". אבל הליכה בנגדי שבת, כך שלא ניכר שלצורך בריאותי היא, יש להתיר גם אם נעשית לצורכי בריאות, וכגון בהשכמת הבוקר או אחרי הסעודה, כי זו צורת הליכה שלצורך מצווה מותרת, ובפרט שזו אינה רפואה שניתן להגיע אליה ע"י שחיקת סממנים (וכדברי המשנה ברורה שכ"ח, ס"ק ק"ל).

כתב: הרב יוסף איתן, מרבני מכון פוע"ה eitan@puah.org.il

מאחדת **חסות**

גוף ניהול ח"י

"וְיִגְלַן לֹא בְצִקָּה זֶה אֲרָבָעִים שָׁנָה" (דברים ח,ד)

הליכה למטרת ספורט ובריאות היא תופעה נפוצה וברוכה. המותר לעשות זאת בשבת? הליכה לצורך אזורי הנעשית במתינות - בוודאי מותרת, שהרי מותר לטייל בשבת (בית יוסף, ש"א).

הליכה בריאותית המתבצעת באופן נמרץ כפעילות גופנית והתעמלות נוגעת, אפוא, בשני איסורי שבת: הראשון - "אם תִּשִׁיב מִשְׁבֶּת יְגִלְךָ... וּכְבַדְתָּ מַעֲשֵׂוֹת דְּרַבִּיךָ - שְׁלֹא יִהְיֶה אִילּוּכְךָ שֶׁל שַׁבַּת כְּהִילוּכְךָ שֶׁל חוֹל" (שבת ק"ג, א) ומכאן שאיסור לרוץ בשבת, אלא שריצה לדבר מצווה הותרה כמו גם למתענגים בריצתם. אם-כן, לאלה הנהנים מן הריצה/ההליכה – מותר לעשות זאת בשבת. ברם, העושים זאת מטעמי בריאות ואינם בהכרח נהנים מהפעילות - יתכן אמנם שלדידם יחשב צורך מצווה, אך מאידך נוגעים בבעיה השנייה.

האיסור השני - איסור התעמלות בשבת (שבת קמ"ז). בטעם האיסור שני הסברים

רבי יוחנן ורבי אלעזר אמרו:
ראשונים שנתגלה עוונם - נתגלה
קצם; אחרונים שלא נתגלה עוונם -
לא נתגלה קצם (יומא ט, ב).

אנשי בית ראשון חטאו בעבירות קשות, אולם הם לא הסתירו את עוונותיהם. לכן תיקונם היה אפשרי וגלוי. אנשי בית שני עסקו בתורה, וחטאו בחטאים פחות חמורים. אבל חטאיהם היו בסתר, ולכן לא התגלה תיקונם.

כשיודעים מהן הבעיות אפשר לתקן אותן. כשמנסים להסתיר את הבעיות, לא ניתן לטפל בהן. אנשי בית שני ניסו לשדר 'עסקים כרגיל', הם הסתירו את חטאיהם מעיני אחרים וכנראה גם מעצמם. על חטאים נסתרים אין תיקונים.

שאלה טובה היא חצי תשובה. כשאנו יודעים מהן הבעיות אנו בדרך לתיקון. לכן, כשאנו יודעים מהן הבעיות עלינו לשמוח ולא להתעצב. כשהקרחון בולט מעל פני הים ניתן להתמודד עימו, כשהוא שקוע במים, אנחנו אבודים.

'האם מותר לשקר כדי להחזיר בתשובה שלמה?' נשאל פעם רב ידוע. לאור הדברים שהוזכרו למעלה התשובה ברורה. לא רק שאסור לשקר בשביל להחזיר בתשובה שלמה, הדבר גם בלתי אפשרי. תשובה שלמה מבוססת על אמת פנימית. ללא אמת פנימית אין תשובה שלמה.

התשובה שבעזרתה ייבנה הבית השלישי היא תשובה אמיתית. תשובה נקייה שמאחוריה לא מסתתרים זיופים. כדי לתקן את חטא הבית השני יש צורך באמת עמוקה. יש צורך בכנות ויושר. יש צורך בגילוי לב ובהודאה על חסרונות. כדי לבנות את הבית השלישי יש צורך במחנכים שלא מחכים לפני 'עושה שלום במרומיו'.

לתגובות, הערות והארות: benkodesh@gmail.com

'אני מתחיל בשנה הבאה בתפקיד חינוכי', כך פניתי לפני שנים לרב חשוב, 'אלו עצות יש באמתחתך'. שעה ארוכה שטח לפני הרב את גישתו החינוכית והלימודית. בסוף השיחה חיך הרב והוסיף, 'ואל תעשה הצגות'.

'הצגות?'; תמהתי, 'אילו הצגות?'. 'כשהתחלתי בתפקידי', סיפר הרב, 'התפלתי תפילת מנחה עם תלמידיי. סיימתי את תפילת העמידה בזמן קצר יחסית. כיוון שכך, חלף במוחי הרעיון להמתין מעט לפני שאני פוסע לאחור ואומר: 'עושה שלום במרומיו'. כהרף עין חלפה המחשבה במוחי. לאחר מכן, ביטלתי אותה ופסעתי לאחור. אין לך מושג כמה אני שמח על כך, וכמה זה תורם'.

'בודאי', השבתי, 'זה תורם הרבה מאוד לתלמידים'. 'לא הבנת', נוף בי הרב, 'זה תורם לתלמידים, אבל יותר מכך זה תורם לך עצמך. אל תעשה הצגות, כיוון שזה ישחית אותך. זה אכן יגוע בתלמידיך. אבל יותר ממה שהם ייפגעו, תיפגע מוכך נשמתך...'

על עבירות חמורות ביותר חרב המקדש הראשון. גילוי עריות, שפיכות דמים, ועבודה זרה. המקדש השני, שבו היו עוסקים ישראל בתורה, במצוות ובגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חינם.

'מי גדול ממי', נשאל רבי אלעזר, 'הראשונים, אנשי בית ראשון שהתנתקו מהמצוות, או האחרונים, אנשי בית שני שעסקו בתורה'. 'תנו עינכם בבירה', ענה רבי אלעזר, 'הביטו במקדש שחזר לראשונים ולא חזר לאחרונים'.

מדוע לאנשי הבית הראשון חזר הבית ונבנה, בעוד שלאנשי הבית השני נשאר הבית בחורבנו?! על כך ענו שניים מגדולי האמוראים תשובה קצרה, חדה ומדהימה:

המכריח את היצר הרע לרדוף אחריו. לפי שעה אתם רודפים אחרי היצר הרע ואינכם בגדר נרדפים כלל". (באר החסידות, שטיינמן)

מניין ידע רבי פינחס את טיבם של האנשים?

הסיפור מספר על חבורה השקועה בשיחה ברוב עסק והתעוררות. רבי פינחס מבין שהתעסקות הישירה והמסיבית בענייני היצר היא עצמה יש בה מהרדיפה אחר היצר הרע. ההתעסקות עם גילויי היצר הרע נותנת לנו את ההזדמנות וההכשר להיחשף ולתת מקום לתכנים השליליים שהיצר הרע מייצר. בפיקחות הרבה מתיישב לצידנו היצר הרע בשיחות הסלון שלנו בברור הטוב, ומצרף אליהן את המוטב. הוא מקבל אזרחות קבע בבתינו, וההתעסקות החזיתית איתו מפגישה אותנו גם עם הכישלונות שהוא משחיל לחיינו. אולי לזה התכוון הבעל שם טוב הקדוש על דברי הכתוב: "**סור מרע ועשה טוב**" - **אם תעשה טוב ממילא תסור מרע**. מכאן הראיה, שאם אנחנו עושים טוב איננו צריכים להיות מוטרדים שמא מישוהו רודף אחרינו. ההתעסקות בשאלה האם היצר הרע אחרינו משאירה אותנו במצב שבו אנחנו ממשיכים לרדוף אחרי היצר.

Shok9@walla.co.il

?

ההתמודדות עם היצר הרע איננה תמיד מביאה ברכה. ידועים דברי רבי מנחם מנדל מקוצק שכאשר אנו שוברים את היצר הרע נותרים בדינו שניים. ליצר הרע יש התחייבות כלפי שמיא לעשות את מלאכתו נאמנה. ההתחכמות שלו איתנו מתפתחת ביחס ישר להתחכמות שלנו איתו. המלחמה איתו איננה 'זבנג וגמרנו', ולכן יהיה נכון לומר: **אוי לי מיצרי ואוי לי מיוצרי; אוי לי מ... אוי לי, ואוי לי אילו לא היה לי אוי לי.**

איך שלא יהיה, מלחמתנו ביצר היא מלפנינו ומאחורינו. אין שיטה ודאית לחסלו, אך לפעמים כדאי להתעלם ממנו:

רבי פינחס נכנס פעם לבית הכנסת ומצא שם חבורה של אנשים שקועים בשיחה ברוב עסק והתעוררות. כיוון שראו את רבי פינחס נשתתקו מיד מחמת בלבול הדעת. שאלם רבי פינחס: "יהודים, באיזו סוגיה אתם עוסקים?", החזיר לו ראש המדברים שבחבורה: "אנו יושבים ומצטערים ודואגים מה לעשות כנגד היצר הרע הרודף אחרינו". אמר להם רבי פינחס: "יהודים יקרים, דאגה זו שלכם טרם הגיעה שעתה. עדיין לא הגעתם למדרגה של אדם

שתספור שבעה ימים נקיים בלבד
(רמב"ם הא"ב יא,טו).

ואנו הארכנו בנושא בספרנו "דרכי טהרה" בעמודים קיד,קטו. תמצית הדברים - זוגות צעירים יכולים להקל ללא התרת נדרים, ולאחר שהאישה תטהר ממש, תספוק ז' נקיים ותטבול.

אשה שכבר נהגה להחמיר ארבעים לבן ושמונים לבת, צריכה התרת נדרים, וכבר כתב ה"ר פלעליס" ח"ב יו"ד,כג שמצוה להשתדל לבטל מנהג זה.

יודע שפרט לחובה האנושית, הבסיסית, של כל אדם לשמור על עצמו, הרי שיש כאן גם חובה דתית, חובה תורנית!

הרמב"ם (רוצח ושמירת הנפש יא,ד-ה [וכן בשו"ע חו"מ תכו]) השתמש במקור זה, כדי ללמדנו את חובת השמירה מסכנות הדומות לנפילה מנג, כלומר, הכנת תשתית ראויה שתמנע אסונות. ואלו דבריו:

"אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשל בו אדם וימות, כגון שהיתה לו באר או בור בחצירו... חייב לעשות להן חוליה גבוהה עשרה טפחים או לעשות לה פסוץ כדי שלא יפול בה אדם וימות. וכן כל ממשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה שנ' 'השמר לך ושמור נפשך' (דברים ד,ט). ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאים לידי סכנה, ביטל מצות עשה ועבר על 'לא תשים דמים'."

לאור זאת, צריך אדם להיזהר ולשמור על ביתו וחצרו מכל מיני סכנות. לדאוג לשים מעקה או סורגים במקום שעלול לסכנה, לדאוג שלא יהיו בורות או מכשולים מסוכנים, עצים מסוכנים הנוטים ליפול או כל בעיות אחרות.

כמו כן צריך האדם להיזהר שלא להחנות את מכוניתו במקומות אסורים הגורמים לסכנה. למשל, במקומות החוסמים שדה ראייה, ליד מעברי חצייה, וכן במקומות המאלצים את הנהגים לנסוע בצורה לא בטוחה. אדם צריך לבדוק שמכוניתו תקינה, ושאיין בה בעיות העשויות לסכן את הציבור.

שאלה: במושב מסורתי נהגו נשים שילדו לטבול לאחר ארבעים יום לבן ושמונים יום לבת. מכיוון שלא נפסק כן להלכה רציתי לדעת האם ראוי לבטל מנהג זה?

תשובה: בענייני המנהג לטבול אחר ארבעים יום לבן, ושמונים יום לבת, כבר כתב הרמב"ם על מנהג זה ואמר "אין זה מנהג אלא טעות... ודרך אפיקורסות... ומן הצדוקין למדו דבר זה. ומצוה לכופן כדי להוציא מלבן ולהחזירן לדברי חכמים

[]

ראינו בפעם הקודמת, שישנם שני מקורות לשמירה מסכנות: "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם"; "רק הישמר לך ושמור נפשך מאוד". מקור נוסף לשמירה מסכנות נלמד ממצות עשיית מעקה לגג.

בתוך דין מעקה, מוסיפה התורה "ולא תשים דמים בביתך". מקור זה הובא בדברי הראשונים כמקור לשמירה מסכנות. בעל היראים (רי) אף מנה זאת בתוך מצוות העשה, וביאר שמכאן נלמד שיש לשמור מכל דבר המזיק.

לכאורה ישנו קושי בפסוק זה - מדוע התורה אומרת: "כי תבנה בית חדש", וכי בתי הכנענים אינם זקוק למעקה?

החתם-סופר מבאר שבבתי הכנענים כבר היה מעקה, שהרי השכל הישר דורש שיהיה מעקה למנוע נפילות, ולכן גם הכנענים עשו זאת מיזמתם. ציווי התורה מופנה אל בני ישראל העתידים לבנות בתים חדשים, משום שהם עלולים לחשוב שבגלל שהם מלומדים בניסים הם רשאים לסמוך על הנס גם בביתם הפרטי. לפיכך באה התורה ומזהירה: א. "כי יפול הנופל ממנו" - גם אם אתה בטוח בהיותך ראוי לנס, עליך להיות אחראי גם כלפי אחרים העלולים לנפול. ב. גם לגבי עצמך אין לסמוך לכתחילה על הנס.

מפירוש זה של הפסוקים ניתן להסיק: הקב"ה ישמור עלינו רק אם נשמור על עצמנו! חלילה לאדם מאמין להקל בשמירה מסכנות מתוך תחושה שהקב"ה ישמור עליו. אדרבה, אדם מאמין

ומסתפק בדרישה ליראת שמים, אלא ממשיך ואומר: "לאהבה את ה'... ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו, ולעבוד את ה' א-להיך בכל לבבך ובכל נפשך". האם גם על זה תאמר הגמרא שכל זה דבר קטן הוא ביחס למשה רבנו?

אור-החיים רואה בכל הפירוט הנרחב של עבודת ה' המוזכרת בפסוקים אלו, סולם המוצב ארצה וראשו בשמים. יראת השמים הבסיסית הנדרשת מכל אדם, היא השלב הראשון בסולם, אך היא לא התכלית. ה'טופ' של סולם זה היא דרגה גבוהה של דבקות לב ונפש.

אך עם כל גבהו של הסולם יש בו גם דרגה **מיידית** למתחילים, והיא יראת השמים, ועליה נאמר: **ועתה...** מה ה' שואל מעימך - כי אם ליראה!

"ועתה ישראל, מה ה' א-להיך שואל מעמך, כי אם ליראה... ולאהבה... ולעבוד..."

משה רבנו מנסה לפתות את ישראל לשמור את דרך ה' ומסביר להם ש"לא בשמים היא!". בסך הכול מה ה' שואל מעימך, רק ליראה אותו!

על כך שואלת הגמרא (ברכות לגב): "אטו יראת מילתא זוטרתא היא?", כלומר: האם יראת שמים היא דבר קטן? ועונה: "אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא!", לגבי משה רבנו גם יראת שמים נחשבת לדבר קטן, מפני שהיה לו הרבה ממידה זו.

אך אם נעיין בהמשך הפסוקים ניוכח לראות שמשה איננו עוצר

שתוכנו יהיה קבלת מרות ב"ד זה כבורר, אם חלילה יעלו על שרטון. פרויקט זה הוצע לפני כשנתיים ע"י מכון 'צומת', ולהלן סעיפים אחדים ממנישר החזון:

בית הדין יאויש ע"י 2 רבנים בעלי כושר דיינות מטעם הרבנות הראשית ורב שלישי בעל רקע וכישורים מתאימים (כמו משפט, כלכלה, רווחה).

בית הדין יתמודד עם כל השאלות הממוניות של בני זוג הנמצאים בהליכי פירוד, גם עפ"י חוק יחסי ממוון בין בני זוג.

בית הדין יזון בין השאר גם בגובה המזונות מתוך התחשבות במכלול הנסיבות ושיקולי צדק וכי"ב.

בית הדין, כבורר, יהיה מוסמך לחייב הוצאות, שכ"ט וכד' את הצד הנראה בעיניו.

בית הדין יעדיף התדיינות ישירה בין הצדדים, ללא עורכי דין או טוענים ברניים.

בית הדין יוועץ במומחים בתחומי הוגיות, הכלכלה, המשפט, הפסיכולוגיה (גברים או נשים), כולל שיתופם במעמד הדיון.

הליכי ביה"ד יהיו מהירים ויעילים ככל הניתן, בהתאם לנסיבות ולהיענות הצדדים.

וגם בית דין לזהות יהודית

ונחזור למחוזות הנישואין, השמחים יותר, ונעלה אתגר נוסף לביה"ד. ומה ענין ב"ד אצל נישואין? יש ויש! למשל, **בירודי יהדות** למי מבני הזוג הזקוק לכך לקראת נישואיו, בשל היותו עולה או חסר כתובה מוכרת מחתונת הוריו. ב"ד של שני רבנים בעלי כושר דיינות, ובצידם מומחה דובר רוסית, יכול להעניק שירות לנישאים, ולא רק למתגרשים.

וצלע בית-דינית נוספת ראויה לחשיבה; **גיור לשם נישואין** אלו הראויים לכך עפ"י כל קנה מידה של בתה"ד לגיור, אך נמנע מהם עקב בעיות פורמליות מצד משרד הפנים. הללו 'מתים' להתגייר ולחיות בטרהה כדת משה וישראל, אך מינהל האוכלוסין מעכב: אי אתם רשאים! תמתינו שנתיים-שלוש ויותר!

עד כה הללו מצאו ישע בבתי דין חרדיים המגיירים לשם שמים. אין סיבה שלא יקום ב"ד דומה בחצר הדתית-לאומית, המתאים למתגיירים ככפפה ליד. ב"ד כזה תואם לחלוטין את חוק הגיור שהוצע לאחרונה ע"י ח"כ דוד רותם, בתמיכת הראשל"צ הרב עמאר נר"ו, המאפשר גיור 'דתי' מבלי שיעניק אוטומטית אזרחות מלאה (לה דרושה הסכמת משרד הפנים). אך אל דאגה, הנישואה לישראלית תקבל אזרחות, בשלבים, מכח נישואיה).

(נכתב במוצאי ת"ב)

נישואין באהבה

ט"ו באב, היום המסוגל לחתונות, כבר מאחורינו. היום שאחרי' הוא זמן מתאים להשקף מעט, מן הזווית הציבורית, על נושא הנישואין כדת משה בישראל. כ-35,000 זוגות יהודים נרשמים בשנה לנישואין הלכתיים, ומממשים את זוגיותם לפי מסורת ישראל. מאידך, אין זה סוד כי אלפים (כן ימעיטו!) מממשים את זוגיותם ללא חופה וקידושין. ומדוע? הרבה מתיירות עושה; הרבה ירדית ערך המשפחה עושה; הרבה אופנה עושה; אך גם הרבה - **דחיה מפני הרבנות עושה**.

קבוצה אחרונה זו וזתה למענה הולם באמצעות מיום (פרויקט) הנישואין של רבני צוהר, שחולל מהפך תדמיתי ותרים לעידוד נישואין יהודיים תחת חופה. **אלפי זוגות בשנה!** שלא רצו לראות רב בקירבתם, משבחים ומפארים את רבני 'צוהר' אשר השכילו להטעימים לקראת יום שמחתם מעט מטעמה של היהדות הטובה והיפה, ולקיים טקס שרוח הבריות נוחה הימנו. עורכי החופה וקידושין, דרך כלל,

נפגשים עם בני הזוג לשיחה או לשיחות מקדימות, ואגב עיצוב טקס החתונה מקרבים אותם לכריתת ברית אהבה ונאמנות ברוח דת משה וישראל. והכל, לא תאמינו, בהתנדבות, בעלות שיחת טלפון אחת למשרדי 'צוהר'.

הקשר והתרת

ונגד - תמונת הראי; לצערנו שיעור הגירושין עולה בהתמדה, פחות או יותר מאותן סיבות שמנינו לעיל המונעות מלקשור קשרי חתונה מחייבים. אך בתחום הגירושין המצב החברתי, המשפטי והיהודי הרבה יותר מסובך; הנשוי כהלכה חייב להיפרד באותו מסלול. אין דרכים עוקפות בית דין, וללא גט 'מייצרים' ממזרות עתידית לצאצאי האשה. דא עקא, **עד כמה שזוגות רבים אינם מעוניינים ברב ממוסד בחתונתם, כפליים ושבעתיים סולדים הם מבתי הדין הרבניים שיסעסכו בפרודם...**

רבים מהם פונים (בהסכמה או בגרירת צד אחד) להסדרי רכוש, ואפילו ענייני הילדים, לבתי משפט לענייני משפחה או לבוררים פרטיים. ההסדרים שיקבעו ב'ערכאות' אלו ישמשו בסיס לקבלת הגט בבית הדין הרבני. המציאות מוכיחה כי כ-70% (ואשמח אם יתקנו אותי!) מהמתגרשים אינם נותנים אימון בבית הדין, והם מייעדים לו רק את שלב הגט.

צוהר לבית דין

לאחרונה התבררנו (בעלון 'צוהר') כי גמלה החלטה בקרב רבני 'צוהר', בהסכמת רבנים 'מובילים' וברכתם, לייסד **ב"ד לבוררות משפחה** שיתן 'שירות משפחתי' זה על פי ההלכה וחוק הבוררות ומתוך קשב והכרת צרכי החיים. השירות מיועד הן למתגרשים שיבחרו להיעזר בו, והן לזוגות שיחתמו הסכם קדם-נישואין (כמקובל בארה"ב)

צו-ר-לי
מנורה לשבת
תרצו מואר - תרצו מוסתר

רק **99 ש"ח** כולל משלוח

השימוש פשוט וקל
מדליקים לפני כניסת השבת
ובמהלכה ניתן לסובב מכסה
ההשכה כרמות שונות, עד
לחושך מוחלט.

שימו לב, השנה ר"ה חל בערב שבת.
אל תחכו לרגע האחרון

חגיגת
שעון די לייטס
רק 92x3 ש"ח
(סה"כ 276 ש"ח כולל דמי משלוח)

להזמנת חיינו למכון צומת: 02-993-2111
לרכישה אינטרנטית: www.zomet.org.il